

En satanisme eller flere satanismer?

Contributed by Amina Olander Lap
Tuesday, 01 January 2002

IndledningIsmer, ord og begreber.Udsagn: "Satanisme er hvad som helst";Udsagn: "Alt, hvad der kaldes satanisme, er satanisme";Udsagn: "Alle, der kalder sig satanister, er satanister";Hvilke krav må man sætte til en objektiv definition?Hvilke krav må man sætte til en subjektiv definition?Hvilken definition er bedst?Hvad med andre "satan-grupper"?Konsekvenser af definition.KonklusionIndledningSatanister, som kun har lavet en vag definition af deres filosofi, er ikke et ualmindeligt fænomen. Samme personer er normalt meget villige til at acceptere flere bud på "sand satanisme" som ligeværdige. Ofte bruges det argument, at satanisme jo går ud på at vælge sin egen filosofi og sine egne normer.Men hvorfor så kalde sin filosofi for satanisme? Hvis ikke der ligger mere i ordet end en individualistisk holdning, hvorfor så ikke tage skridtet fuldt ud og erklære sig som uafhængig individualist? Dette ville trods alt være mere frit end at knytte sine holdninger sammen med noget, som man er kritisk over for. Man fristes til at spørge, om åbenheden måske mest af alt er et udtryk for, at folk ikke tager stilling, eller om det er fordi de ikke gør sig deres egen definition klart. Og hvis dette er tilfældet, er det så meningsfuldt, at folk erklærer sig som satanister? Dette spørgsmål forsøges belyst i det følgende.Ismer, ord og begreberOrdet "Satanisme" består af to dele. Ordet "Satan" og slutningen "isme". Der er altså tale om en handlemåde, tænke måde, eller åndelig eller ideologisk bevægelse eller retning, som tager udgangspunkt i noget, som kaldes Satan. På denne baggrund alene er det dog ikke muligt at udlede, hvordan "satan" skal tolkes, og hvilket fænomen der er tale om.For at komme lidt nærmere på ordets betydning, må vi se på, hvordan ordet bruges. Ordet dækker først og fremmest over to begreber, som eksisterer ved siden af hinanden, og hvis betydning ikke bør sammenblandes:Forestillingen om en ond, anti-kristen sammensværgelse, som står i ledtog med djævelen. Denne definition indeholder dog to tydelige mangler. Dels forudsætter definitionen, at fænomenet er virkelig (hvilket det ikke er), og dels bliver fænomenet vagt og selvmodsigende beskrevet. Der er altså tale om en forestilling om et ikke eksisterende fænomen.Beskrivelsen af en filosofi eller religion, som deles af en større eller mindre gruppe af selverklærede satanister. De forskellige grupper har dog forskellige definitioner, som i større eller mindre grad modsiger hinanden. Der er derfor tale om flere forskellige definitioner, hvoraf nogen kan klassificeres som filosofier eller religioner. For at komme lidt nærmere en definition af satanisme vil jeg prøve at se på nogle af de mest almindelige udsagn for at undersøge, om de logisk set holder vand.Udsagn: "Satanisme er hvad som helst";Hvis satanisme er hvad som helst, så tømmes begrebet for indhold. Hvis ikke det kan afgøres, hvornår et begreb er gyldigt, og hvornår det er ugyldigt, så er det ikke meningsfuldt at bruge begrebet. Man kan f.eks. ikke snakke om fugle, med mindre man kan redegøre for, hvornår et objekt er en fugl, og hvornår det ikke er en fugl. Dette betyder også, at udsagnet "Jeg er satanist";Jeg er satanist";Der er tale om et cirkulært argument, hvor prædikatet er indeholdt i subjektet på samme måde, som hvis man sagde, at "alle katte er dyr". Da "kat" i forvejen indeholder prædikatet "dyr", føjes der ikke ny viden til, som kan afklare begrebets betydning. At subjekt og prædikat er helt ens, og at ingen af dem er defineret, gør det bestemt ikke bedre.Udsagnet udvander begrebet satanisme i en sådan grad, at begrebet mister sin beskrivende egenskab. Endvidere knytter det sig alene til benævnelsen, og overser helt eksistens. Hvis man sagde, at "alt, hvad der kaldes fugle, er fugle", så ville det være ganske åbenlyst forkert (en elefant bliver jo ikke til en fugl, bare fordi nogen finder på at kalde den for en fugl), og det samme er også tilfældet for udsagnet "alt, hvad der kaldes satanisme, er satanisme". Hvis folk brugte ordet "fugl", om andet end hvad der er defineret som fugle, så ville personen blive beskyldt for ikke at vide hvad ordet betød, eller for at bruge ordet forkert. Et ord, for hvilket der ikke findes regler for rigtig og forkert brug, kan simpelthen ikke bruges i praksis, da det vil være uforståeligt.Hvis udsagnet "Alt, hvad der kaldes satanisme, er satanisme" accepteres, så er vi i praksis tilbage ved udsagnet "Satanisme er hvad som helst"; idet stort set alt er blevet kaldt satanisme på et eller andet tidspunkt.Udsagn: "Alle, der kalder sig satanister, er satanister";Dette udsagn er også cirkulært. Der føjes ikke nogen ny viden til, ved at sige, at folk der kalder sig satanister, er satanister. Det skulle da lige være, at de kalder sig selv således.Det kan også tilføjes, at udsagnet kun siger noget om hvad personen kalder sig, men ikke noget om, hvad personen er, hvad personen gør (bort set fra at kalde sig satanist), eller hvad personen tænker. Der kan derfor næppe tales om en isme.Hvis man skal tage den yderste konsekvens af en definition, som alene går på navnet og ikke på indhold, er det alene brugen af ordet "satanist", som må ses som udslagsgivende. Dette ville betyde, at en papegøje ville blive satanist, hvis den lærte at sige "jeg er satanist". (Hvis man tilsvarende blev læge bare af at kalde sig læge, så ville folk nok betænke sig, før de gik til lægen!)Hvis ovenstående definition vælges, så må man også samtidig acceptere, at der findes folk med mere krav på titlen "satanist" end andre. Man kan måske nok hævde, at nogen ved mere om forskellige grupper og deres fortolkning, men man kan ikke f.eks. hævde, at Anton LaVey skulle have mere krav på titlen satanist end en tilfældig teenage-dreng med hang til at skære i sig selv.Dette betyder også, at Satans Bibel ikke har større vægt end graffiti med antikristne udsagn, og at man ikke kan svare på, om mord, selvmord, menneskeofringer, tyveri, voldtægt m.m. har at gøre med satanisme eller ej. Det eneste, der kræves, er jo, at bare en eneste person erklærer, at disse ting er sataniske. Det er også stadig umuligt at besvare spørgsmål angående filosofi.Hvilke krav må man sætte til en objektiv definition?Hvis begrebet satanisme skal have en betydning, så må det som begreb kunne afgrænses fra andre begreber. Det betyder, at man må definere begrebet tilstrækkeligt entydigt til, at man kan afgøre, hvornår det er en gyldig beskrivelse. Man må kort sagt kunne afgøre, hvornår noget er satanisme, og hvornår det ikke er satanisme.Hvis man behandler emnet udefra, så må man opsætte nogle regler for hvilke fænomener, der kommer indenfor ens undersøgelsesområde. Endvidere vil en inddeling i flere typer af satanisme som oftest være nødvendig, med mindre ens overordnede definition er meget snæver. De forskellige fænomener, som ens undersøgelsesområde berører, vil nemlig ofte ikke meningsfuldt kunne beskrives under et. Også her er

det dog centralt, at man magter at definere undergrupperne entydigt, passer på ikke at blande grupperne sammen, og at man forklarer sin inddeling. Det er som bekendt muligt at have flere betydninger af samme ord, men i så fald må disse betydninger defineres særskilt. En "brandmand" kan f.eks. både beskrives som en gølle der lever i havet, og som en person der bekæmper ildebrande. Begge måde at bruge ordet er rigtige, men begrebet "brandmand" er kun forståeligt, når de to betydninger ikke blandes sammen, og når den aktuelle betydning fremgår af sammenhængen. Hvis den slags helt forskellige betydninger af samme ord blandes sammen, som om de beskrev den samme ting, vil det nødvendigvis føre til meningsløse og selvmodsigende udsagn. I tilfældet med ordet satanisme vil det typisk være satanisme som kristen myte og som eksisterende filosofi, som med nødvendighed må holdes fra hinanden. Hvis man alligevel prøver at komme med overordnede udsagn om satanisme som helhed, så vil det være relevant at vægte sine udsagn, ved at se på hvilke grupper, der er de største, og hvilke kilder der bliver taget seriøst af flest satanister. Generelle udsagn må nødvendigvis bygge på generelle tendenser – ikke på sensationelle enkelttilfælde. Og beskrivelser af satanisme som eksisterende fænomen, må nødvendigvis baseres på de tanker og handlinger, som kan findes blandt eksisterende satanister. At se de kristnes myter om satanisme som en selvstændig "type af satanisme", svarer til at anse antisemiteistiske udsagn som konstituerende for en "type af jødedom". Hvilke krav må man sætte til en subjektiv definition? Hvis man undersøger emnet indefra, så må man undersøge, hvad man selv opfatter som de centrale ideer, der adskiller satanisme fra andre filosofier eller religioner. Endvidere må man afgøre med sig selv, hvilke områder af ens liv satanismen omfatter. Omfatter den f.eks. både filosofi, religion og politik, eller har den kun at gøre med f.eks. livsstil eller påklædning? Er satanismen ens filosofi, eller er det bare en "cool label"? Man må tage stilling til, om ordet "satanist" bare er et indholdsløst ord, man bruger, eller om det beskriver fundamentet for ens filosofi. Det samme bør man gøre, når andre kalder sig for satanister. Hvis ikke det dækker over noget håndgribeligt, dækker det ikke over noget. Hvis man definerer sin egen form for satanisme, så betyder det ikke nødvendigvis, at alt andet opfattes som "ikke-satanisk". Tingene er næppe sort/hvide, og der vil derfor kunne findes "grader af satanisme" i f.eks. andre filosofier. Samtidig vil der være ting, som bliver opfattet som uvæsentlige for, om noget er satanisk eller ej. Måske er det f.eks. mere væsentligt for ens definition, at satanisme er ateistisk, end at satanister skal gå i en speciel tøjstil. På trods af denne mulige åbenhed overfor andre definitioner bliver den enkelte satanist dog nødt til at indrømme, at han eller hun forholder sig subjektivt, og anser nogle definitioner som bedre end andre. Når man sammensætter sin personlige filosofi, så vil man jo nødvendigvis sammensætte den på en sådan måde, så man selv ser den som meningsfuld som muligt. Det betyder, at andre definitioner vil afvige fra ens egen, og at man i forhold til disse afvigelser må anse sin egen filosofi som overlegen. I hvert fald i en subjektiv sammenhæng. Hvilken definition er bedst? I spørgsmålet om hvilken definition, der er bedst, må man inddrage graden af selvmodsigelse og graden af begrebsklarhed. Hvis en definition ikke magter at give et begreb selvstændig eksistens, ved f.eks. at være for bredt, så må definitionen opfattes som mangelfuld eller ubrugelig. Og hvis begrebet indeholder prædikater (dvs. egenskaber) som udelukker hinanden, så kan begrebet ikke eksistere som begreb. Endvidere må man forlange, at for at satanisme kan opfattes som filosofi, så må den have en form, så den kan klassificeres som sådan. Det betyder blandt andet, at den skal kunne forholde sig til de mest grundlæggende filosofiske spørgsmål, og at der benyttes en filosofisk metode i argumentationen. Hvis ikke dette er tilfældet, så er der enten ikke tale om filosofi, eller om en primitiv og mangelfuld filosofi. At definere satanisme som "det modsatte af kristendom" eller som "alt der kaldes satanisme" opfylder ikke disse krav. Hvad med andre "satan-grupper"? Det er bemærkelsesværdigt, at visse satanister, som ellers uden tøven gør sig til højeste instans i deres eget liv, når det gælder spørgsmål om f.eks. værdier og moral, holder sig tilbage, bare fordi andre hæfter betegnelsen "satanisme" på noget. Særligt da satanister vel netop forventes at stille kritiske spørgsmål. Er det virkelig muligt, at djævelens advokater lader sig narre, bare fordi den anklagede kalder sig for en ligesindet? I forholdet til andre grupper, som kalder sig sataniske, er der ingen grund til at føle sig forpligtet til at tage disse på ordet. Hvis man undersøger mangfoldigheden af grupper, er det f.eks. bemærkelsesværdigt, at grupperne er så forskellige, at de kan være enten ateistiske eller teistiske, og at deres paradigmer kan være inkompatible. Det betyder i praksis en mangfoldighed, hvor alene ordet "satanisme" er den eneste fælles faktor, og hvor der oftest kan findes flere lighedspunkter med andre religioner og filosofier end mellem de forskellige grupper, som gør krav på titlen som satanistisk. Sammenligninger kan både laves ved at se på de symboler og den mytologi, der bruges, og ved at sammenligne de mere grundlæggende strukturer. Hvis man ser på symboler og mytologi, kan man f.eks. både finde grupper som bygger på kristen, nordisk, buddhistisk og egyptisk mytologi. Og hvis man ser på det filosofiske indhold, så er der både grupper der ligger op af vestlig tankegang og grupper, der mere læner sig op af en østlig tankegang. Endvidere er der både grupper, som bedst klassificeres som religion, grupper, som passer ind i kategorien filosofi, og atter andre som måske mest skal ses som del af en ungdommelig subkultur. Mangfoldighed af tolkninger indenfor den samme overordnede religion er meget typisk. Indenfor kristendommen er der f.eks. over 25.000 forskellige grupper. Dog bygger alle disse typer af kristendom i overvejende grad på den samme ene bog, på den samme ene mytologi, og til en vis grad på de samme grundlæggende trossætninger. Til forskel for kristendommen har satanismen ikke et forpligtende fælles skrift, og der er ingen fælles mytologi. Dette betyder, at mangfoldigheden bliver desto meget større. Alt i alt kan man derfor ikke forventes at være mere enig med en tilfældig gruppe, som kalder sig satanistisk, end med en hvilken som helst anden tilfældig religiøs eller filosofisk gruppering. Det betyder, at hvis man selv har en rimelig entydig definition af, hvad essensen i satanisme er, så må man nødvendigvis afvise visse gruppers krav på at være satanistiske, eller i det mindste anse dem for at være en anden slags satanister, som bruger ordet i en anden betydning. De må opfattes som helt separate fænomener, som ikke har nogen relevans for ens personlige opfattelse af satanisme. Konsekvenser af definition Når kristne skal beskrive satanismen, sker det oftest med udgangspunkt i deres eget religiøse verdensbillede. Det betyder, at de tit beskylder andre religioner, populærkultur (f.eks. rockmusik), andre kristne grupper, politiske systemer, ateister, feminister, vegetarer, homoseksuelle m.m. for at være satanister. Denne definition passer fint ind i deres verdensbillede, men den lever ikke op til de krav, der f.eks. stilles til definitioner indenfor religionsvidenskab. Deres definition må i stedet ses som et religiøst udsagn, som dæmoniserer de

fænomener, som de opfatter som inkompatible med deres verdenssyn. Når religionsvidenskaben skal beskrive satanismen, tager man i stedet udgangspunkt i de grupper, som bruger denne betegnelse om sig selv, og i de fænomener, som ofte bliver sat i forbindelse med emnet. Herefter må man lave en inddeling, der blandt andet udskiller myter fra eksisterende grupper og særtilfælde fra normen. Først da er det muligt at sige noget meningsfuldt. Religionsvidenskabens beskrivelse af satanisme har indflydelse på den offentlige holdning, og vil f.eks. kunne blive inddraget i retssager, hvor der bliver hævdet en forbindelse til satanisme, eller hvor satanisters rettigheder bliver krænket. Når satanister beskriver satanisme, går de ind og definerer deres egen filosofi. Det vil sige, at de vælger ting til, som man må formode, at de opfatter som positive eller i det mindste rationelle. Deres definition får indflydelse på deres egen opfattelse af satanisme, men også på omgivelsernes opfattelse, hvis de formidler informationer f.eks. via interviews eller hjemmesider. Hvis vi ser på, hvordan tydeligt definerbare størrelser som f.eks. "jøder" eller "sorte" er blevet opfattet gennem historien, så er det tydeligt, at offentlighedens opfattelse har haft stor betydning. Negative fordomme har udløst forfølgelse, masseudryddelser, slaveri m.m. Det må derfor opfattes som direkte tåbeligt, når satanister i det offentlige rum knytter deres egen filosofi sammen med grupper, som begår kriminalitet, eller som opfordrer til kriminalitet. Særligt hvis samme personer ikke selv støtter den slags tiltag. Det kan måske være sjovt som "chokeffekt", hvis man er en forvirret teenager, men når man er voksen, så er der bestemt ikke en fordel. Hvis satanisme i Danmark var, hvad grupper som f.eks. "Order of Nine Angels" hævder, så ville satanisme blive forbudt, satanisters børn ville blive tvangsfjernet, og folk ville blive sendt til mental behandling. Heldigvis er den danske satanisme ikke sådan, og grupper som "Order of Nine Angels" er i praksis en parodi. De har i hvert fald aldrig gjort, hvad de hævder at gøre. At støtte holdninger, der modarbejder ens egen overbevisning eller ens eget grundlag for et godt liv er selvdestruktivt. Dem, der støtter den slags grupper som "en del af satanismen" på trods af, at de ikke støtter gruppernes filosofi, må derfor anses for både forvirrede angående definition, og i besiddelse af et stærkt selvdestruktivt ønske. Den slags folk er til skade for den danske satanisme. Konklusion For at sige det populært: "Hvis et begreb dækker hvad som helst, så dækker det ikke noget som helst". For at kunne bruge et begreb, så må dette begreb defineres på en sådan måde, så man kan afgøre rigtig og forkert brug. Det betyder, at begrebet må defineres forholdsvist klart, hvis det skal kunne bruges meningsfuldt. Og hvis begrebet har flere forskellige betydninger, så må disse betydninger defineres særskilt. At bruge definitioner som f.eks. "alle der kalder sig satanister, er satanister", eller "alt der kaldes satanisme, er satanisme" er ikke gyldige definitioner, idet sådanne definitioner både er uklare, selvmodsigende og uden noget egentligt indhold. Hvis en person meningsfuldt vil erklære sig som satanist, så må personen gøre op med sig selv, hvad personen mener med begrebet. Det er muligt for personen at respektere andre måder at bruge ordet, og andre definitioner, men personen kan ikke opfatte alle definitioner som ligeværdige eller som indeholdt i det samme begreb, selv om der er tale om det samme ord.